

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра філософії

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ**

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

рівень вищої освіти	<u>третій (освітньо-науковий)</u> перший (бакалаврський) / другий (магістерський) / третій (освітньо-науковий)
галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
спеціальність	<u>033 Філософія</u>
освітня програма	<u>Філософія</u>
вид дисципліни	<u>спеціальна (фахова) підготовка, обов'язкова</u> (загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)
форма навчання	<u>очна, заочна</u>

Харків – 2024 рік

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЛЕКЦІЙ

План лекцій

ВСТУП. Лекція 1. Суспільство як об'єкт філософського аналізу.

- 1 Предмет та завдання дисципліни. Поняття про соціальну онтологію.
- 2 Філософські підходи до вивчення суспільства.
- 3 Принципи, напрями, школи вивчення суспільства як методологічна складова.

Тема I. Лекція 2 Історичний контекст соціально-філософських ідей та формування методологічних ліній дослідження суспільства.

1. Суспільство: соціальна реальність як історія. Ідеї Античності, Середньовіччя.
2. Стабільність та мінливість історії, її спрямованість. Традиції та еволюція.
3. Суспільне благо та ідеальна держава (Платон). Основні ідеї «Політики» Аристотеля.
4. Основні ідеї розбудови держави у Середньовіччі.

Лекція 3 Соціальні ідеї у філософії Відродження та Нового часу.

- 1 Соціальні та політичні цінності книги М. Макіавеллі «Государ».
- 2 Теорія природних прав та суспільного договору Т. Гоббса, Дж. Локка.
- 3 Соціальна філософія Ж-Ж. Руссо.
- 4 Географічний детермінізм Монтеск'є.
- 5 Людська історія як реалізація «плану природи» (І. Кант). Ідея вічного миру (І. Кант).

Лекція 4 Соціально-філософські ідеї XIX ст. і початку XX ст. Формування сучасних методологічних підходів.

1. Соціальна філософія К. Маркса.
- 2 Формация. Структура суспільної формації. Базис та надбудова. Спосіб виробництва. Виробничі відносини та виробничі сили. Класи, експлуатація та класова боротьба. Держава. Суспільна свідомість, її структура. Соціальні революції.
- 3 Вебер і Маркс: цінності та влада як основи економіки

Лекція 5. Основи цивілізаційного підходу.

- 1 Цивілізаційний підхід: особливості та характеристики.

2. М. Данілевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі.
3. Теорія суспільства та цивілізації П. Сорокіна.
4. Теорія С. Хантінгтона.

Лекція 6. Концепції постіндустріального та інформаційного суспільства.

1. Теорії постіндустріального суспільства.
2. «Осьовий принцип» як теоретико-методологічна основа.
3. Постіндустріальне суспільство: чинники трансформацій.
4. Концепції інформаційного суспільства.

Тема II. Лекція 7. Суспільство як система: світи реальності.

1. Історичні системи та світ-системи.
2. Правила світу-економіки за Ф. Броделем. Ядро, полупериферія, периферія.
3. Міні-системи, світи-імперії та світи-економіки (І. Валлернстайн).
4. Система і цикли (Цикли М. Кондратьєва).

Лекція 8. Структурна організація суспільства.

1. Структурна організація суспільства.
2. Система як методологічна опція дослідження суспільства.
2. Теорія соціальних систем Н. Лумана: соціологічні та міждисциплінарні ресурси.
3. Функціональні системи у функціонально-диференційному суспільстві.
4. Опис структури суспільства: різноманітні кути зору.

Лекція 9. Техніко-економічний та соціальний виміри суспільства.

1. Матеріально-економічна складова. Власність, ринок та держава.
2. Техносфера та її значення в сучасному суспільстві.
3. Соціальний вимір суспільства.
4. Класи. Модель К. Маркса. Трансформація класової моделі Маркса.
5. Класові моделі у сучасних соціологічних концепціях.

Лекція 10. Політичний та культурний виміри суспільства.

1. Політика як соціальний регулятор відносин між індивідами та соціальними спільнотами.
2. Влада. Норми. Світ права. Освіта.
3. Філософські та соціальні основи політичних течій. Методологія балансів влади. Три види примусу.
4. Цінності: трансформації і традиції.

Тема III. Лекція 11. Глобалізація і мегатенденції сучасного світового розвитку. Глобалізація як предмет філософського аналізу.

1. Глобалізація як предмет філософського аналізу.
2. Глобалізація. Характер визначення. Поняття глобалізація та її виміри (У. Бек).
3. Культурно-історичні проблеми глобалізації. Економічна, політична, соціальна глобалізації.
4. Американська теоретична соціологія та соціальна філософія про Всесірне суспільство.
5. Глобалізація і деглобалізація.

Лекція 12. Концептуальні засади філософії геополітики: мегатенденції сучасного світового розвитку.

1. Філософські засади геополітики. Понятійно-категоріальний апарат та етапи розвитку геополітики.
2. Основні концепції класичної геополітики.
3. Геополітичні принципи. Теорія геополітичної динаміки.
4. Мегатенденції розвитку на локальному, національному та світовому рівнях.

Лекція 13. Глобальні проблеми та криза сучасної цивілізації.

1. Ознаки глобальних проблем. Систематизація глобальних проблем.
2. Антиглобалізм: ідеологія та реальність.
3. Формування техніко-технологічної цивілізації: проблеми, ризики, кризи.
4. Інструментальний розум та глобальна культура.

Лекція 14. Траєкторії у формуванні світових цивілізацій сучасності.

1. Передумови формування світових цивілізацій: виклики XXI ст.
2. Основні геополітичні та гео економічні гравці.
3. Філософія глобального розвитку подій: погляд у майбутнє.
4. Траєкторії у формуванні світових цивілізацій сучасності.

Лекція 15. Перспективи нової цивілізації в контексті ціннісного дискурсу.

1. Новий світ і зміни цивілізаційного характеру.
2. Глобалізація і національна ідентичність.
3. Основні цінності у трансформаційних цивілізаційних процесах.
4. Перспективи нової цивілізації в контексті ціннісного дискурсу: Стара / Нова система цінностей.

Рекомендована література

1. Luhmann, N. "What ist the case?" and "What is hidden behind it?" – Two sociologies and the theory of society. *Russian Sociological Review*, 6, 3, 100-116.
2. McLuhan M. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man.* — Toronto : Univ. of Toronto Press, 1962.
3. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man.* — N.Y. : McGraw Hill. — 1964 с.
4. McLuhan M., Fiore Q. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects.* — N.Y. : Random House, 1967.
5. McLuhan M., Fiore Q. *War and Peace in the Global Village.* — N.Y. : Bantam, 1968.
6. Toulmin S. E. *Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts.* Oxford: Oxford University Press, 1972.
7. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system I. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century.* — University of California Press, 2011.
8. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system III. The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World -Economy, 1730s - 1840s.* University of California Press, 2011.
9. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system IV. Centrist Liberalism Triumphant, 1789–1914.* University of California Press, 2011.
10. Байме К. фон. *Політичні теорії суспільства.* К., 2008.
11. Бауман Зигмунт, Леонідас Донскіс *Моральна сліпота* / Пер. з англ. Олександра Буценка. Київ: «Дух і літера», 2014.
12. Бауман Зигмунт, *Плинні часи. Життя в добу непевности* / Пер. з англ. Антона Марчинського. Київ: «Критика», 2013.
13. Бауман Зигмунт. *Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства* / Пер. з англ. І. Андрущенко, М. Винницький. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
14. Бауман Зигмунт. *Етика постмодерну* / Пер. з англ. Р. Зимовець, О. Юдін, Д. Король. К.: Port-Royal, 2006. 329 с.
15. Бек У. *Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія* / пер. з нім. Олександра Юдіна. 2-е видання. К.: Ніка – Tsentр, 2015. 404 с.
16. Белл Д. *"Прийдешнє постіндустріальнє суспільство"*, К, 2010.
17. Бірта Г. О. *Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб.* / Г.О. Бірта, Ю.Г. Бургу. – К.: «Центр учбової літератури», 2014.
18. Бодріяр, Жан // *Філософський енциклопедичний словник.* К., 2011.
19. Бурдьє П'єр // *Політична енциклопедія.* Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011

20. В. Ковалевський. Луман Ніклас // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.412 ISBN 978-966-611-818-2
21. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування// Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К. : Основа, 1998. С. 157–172.
22. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К., 1998.
23. Глобалізація в соціологічному вимірі / НАН України, Ін-т соціології; К., 2011
24. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. К. : ППС, 2002, 2006. 282 с.
25. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ-ХХ ст.: навч. посібник / Андрій Дахній. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 488 с.
26. Дольська О. О. Навіщо нам концепт картина світу у ситуації, коли реальність шокує? // Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків, НТУ «ХПІ», 2023 р. С. 23-27.
27. Дольська О.О. Питання метафори соціального простору в контекст руйнації метафізичного мислення // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2017. – № 4. – С. – 79-88.
28. Дольська О.О. Філософія сучасного суспільства / О.О. Дольська. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013.
29. Елвін Тоффлер. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.
30. Еліас Н. Про німців. (ориг. назва: Штудії про німців. Боротьба за владу та генеза габітусу в 19.-20. столітті). К.: «Юніверс», 2010.
31. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: Перун», 2003.
32. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
33. Карл Маркс. До критики політичної економії /
34. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том І. Кн. І.
35. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том ІІІ. Ч. І.
36. Класики геополітики: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, А. Мехен, Х. Маккіндер.
37. Кононов І.Ф. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних методологічних пошуків у світовій соціології // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2019. Вип. 42. С. 20-34. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/14852>
38. Кривуля О. М. Філософія: світ – людина – дух: навч. Посібник. Х. : ТОВ «Прометей», 2003.

- 39.Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія XX – XXI століття: навч. посібник / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008.
- 40.Култаєва М.Д., Прокопенко І.Ф., Радіонова І.О., Троцько І.В. Соціологія глобалізації, Навч. Посібник. Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008.
- 41.Лісничук О. Валерстайн // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.84.
- 42.Лук'янець В. С. Сучасний філософський дискурс про методологічну культуру / В.
- 43.Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. І. У полоні Платонових чарів / Пер. з англ. Олександр Коваленко. – К.: «Основи», 1994.
- 44.Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. II. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Пер. з англ. Олександр Буценко. – К.: «Основи», 1994.
- 45.Поппер Карл. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. – К.: «Абрис», 1994.
- 46.Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. К. : Кондор, 2000.
- 47.Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач: Наталка Бордукова. — Харків : Акта, 2007. 688 с.
- 48.Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін. Київ: Київський ун-т, 2018.
- 49.в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
- 50.Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. «Наш Формат», 2019.
- 51.Фукуяма Френсіс // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.:Парламентське видавництво, 2011.
- 52.Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/tsyvilizatsiine_perehrestia.pdf
- 53.Черних Г.А. Особливості застосування З. Бауманом та У. Бекком соціологічних метафор «індивідуалізоване суспільство» та «суспільство ризику» при дослідженні індивідуалізації соціальних практик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. Вип. С. 36-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_3_7
- 54.Шпенглер О. «Присмерк Європи» .Т. II. Київ., 2011.
- 55.Шпенглер, Освальд // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін.Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
- 56.Що сказав Фукуяма? // Zbruch, 25.08.2016

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

З конспектом лекцій можна ознайомитись за посиланням <https://iiii.sharepoint.com/:b:/s/Profs.philosophy/EZ2kz1wwpMRNvENdjGxO4mUBSkJGh4hOGR1BIN5yLkY1ew?e=zUYIRM>

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ САМОСТІЙНУ РОБОТУ АСПІРАНТІВ

Самостійна робота займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності самостійна робота значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості аспіранта.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому самостійна робота має навчальне, особисте та суспільне значення. Самостійна робота по кожній темі також включає: опрацювання та аналіз лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань.

Теми для самостійного вивчення

- Методологічні принципи вивчення суспільства.
- Структура в системному підході.
- Суспільство ризику.
- Значення процесу інформатизації в концепціях сучасного розуміння суспільства.
- Інформаційне суспільство: значення засобів мас-медіа.
- Класова модель Е. Гідденса.
- Політичне та громадянське суспільство
- Соціальний та антропологічний детермінізм.
- Націоналізм публіки та транснаціоналізм еліт.
- Концепції ідентичності.

Література для самопідготовки

1. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К., 1998.
2. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. К. : ППС, 2002, 2006. 282 с.
3. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навч. посібник / Андрій Дахній. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 488 с.
4. Дольська О. О. Нові методи та підходи можливі за умов розуміння нової науково-філософської раціональності // Сучасні наукові дослідження на шляху до євроінтеграції: матеріали міжнародного науково-практичного форуму (21-22 червня 2019р.) Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного; за загальною редакцією д.т.н. професора Надикто В.Т. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2019. –Частина 2. – С. 300-302.
5. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах / Ніклас Луман [пер. з нім. М. Бойченко, В. Кебуладзе]. — К.: Дух і літера, 2011. — 336 с.
6. Луман, Ніклас // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.
7. Назаретян А.П. Мировоззренческая перспектива планетарной цивилизации // Карл Маркс. Наймана праця й капітал
8. Окрут М. Повсякденна реальність: пошуки визначення //Соціум.2006. № 5. С. 30-41.
9. Пасісниченко В.Л. Ульріх Бек: від «суспільства ризику» до «соціології космополітизації» // Сучасне суспільство. 2013. Вип. 1. С. 68-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2013_1_9
- 10.С. Лук'янець // В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. – К. : Кондор, 2000. – С. 13–15.
- 11.Філософія: терміни і поняття: Навч. енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів, 2020.
- 12.Філософські проблеми сучасно наукового пізнання: підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. / Я.В. Тарароєв; О.О. Дольська; Т.М. Дишкант та ін. – Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023. 550 с
- 13.Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. «Наш Формат», 2019.
- 14.Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба
- 15.Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: монографія. Київ, 2000.

16. Archer M. The Reflexive Imperative in Late Modernity. Cambridge : Cambridge University Press, 2012.
17. Beck Ulrich. Was ist Globalisierung? Irrtümer des Globalismus – Antworten auf Globalisierung. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1997. 267 p.
18. Bourdieu, Pierre. Les structures sociales de l'économie. — P.: Seuil, 2000. 289 p.
19. Coleman R. A Sensory Sociology of the Future: Affect, Hope and Inventive Methodologies. // Sociological Review. – 2017. – Vol. 65 (3). – P. 525-543.
20. Fox N. Sociology and the New Materialism: Theory, Research, Action. London : Sage, 2017.
21. Giddens, Anthony (1971) Capitalism and Modern Social Theory. An Analysis of the writings of Marx, Durkheim and Max Weber. Cambridge: Cambridge University Press.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ/НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

План семінарів

Семінар 1. Історичний контекст формування соціально-філософських ідей.

1. Поняття *суспільство*. Категорії соціальної реальності.
1. Принципи вивчення суспільства.
2. Фактори історичної динаміки. Еволюційний та революційний розвиток.
3. Основні ідеї розбудови суспільства в Античності.
4. Соціальні ідеї у філософії Відродження, Нового часу і Просвітництва.

Семінар 2. Формування сучасних методологічних підходів до аналізу суспільства.

1. Сучасні методологічні підходи до аналізу суспільства.
2. Марксизм: теорія суспільства.
3. Цивілізаційні підходи дослідження суспільства.
4. Концепція постіндустріального та інформаційного розвитку сучасного суспільства.

Семінар 3. Системно-структурний характер організації суспільства.

1. Системно-структурний характер організації суспільства як методологія.
2. Світ як система (світ-системний аналіз).
3. Виміри суспільного існування.
4. Шляхи соціально-економічного розвитку.
5. Класова ідентифікація.

6. Влада. Норми. Примус та насильство.
7. Громадянське суспільство.
8. Культура, освіта.

Семінар 4. Глобалізація і глобалізаційні процеси.

1. Глобалізація в контексті нових галузей знань.
2. Виміри глобалізації. Підходи до вивчення глобалізації.
3. Глобальне та локальне. Глобальні проблеми: систематизація, шляхи вирішення.
4. Виклики глобалізації: економічний, політичний, особистість і суспільство, демографічний, екологічний.
5. Сучасний світ: глобалізація / деглобалізація.

Семінар 5. Криза сучасної цивілізації і мега тенденції сучасного світового розвитку.

1. Криза загально цивілізаційного характеру.
2. Мегатенденції сучасного світового розвитку.
3. Цивілізаційні засади глобалізації. Геополітичні принципи та динаміка.
4. Прояви та тенденції культурної глобалізації. Етноси, нації та національні відносини.
5. Зрушення світоглядного характеру в контексті розбудови сучасної концепції суспільства: ціннісний дискурс, картина світу, нова / стара система цінностей.

Рекомендована література

1. Luhmann, N. "What ist the case?" and "What is hidden behind it?" – Two sociologies and the theory of society. *Russian Sociological Review*, 6, 3, 100-116.
2. McLuhan M. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man.* — Toronto : Univ. of Toronto Press, 1962.
3. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man.* — N.Y. : McGraw Hill. — 1964 с.
4. McLuhan M., Fiore Q. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects.* — N.Y. : Random House, 1967.
5. McLuhan M., Fiore Q. *War and Peace in the Global Village.* — N.Y. : Bantam, 1968.
6. Toulmin S. E. *Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts.* Oxford: Oxford University Press, 1972.
7. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system I. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century.* — University of California Press, 2011.

8. Wallerstein, Immanuel Maurice. The modern world-system III. The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World -Economy, 1730s - 1840s. University of California Press, 2011.
9. Wallerstein, Immanuel Maurice. The modern world-system IV. Centrist Liberalism Triumphant, 1789–1914. University of California Press, 2011.
10. Байме К. фон. Політичні теорії суспільства. К., 2008.
11. Бауман Зигмунт, Леонідас Донскіс Моральна сліпота / Пер. з англ. Олександра Буценка. Київ: «Дух і літера», 2014.
12. Бауман Зигмунт, Плинні часи. Життя в добу непевности / Пер. з англ. Антона Марчинського. Київ: «Критика», 2013.
13. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Пер. з англ. І.Андрущенко, М.Винницький. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
14. Бауман Зигмунт. Етика постмодерну / Пер. з англ. Р.Зимовець, О.Юдін, Д.Король. К.: Port-Royal, 2006. 329 с.
15. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / пер. з нім. Олександра Юдіна. 2-е видання. К.: Nika – Tsentr, 2015. 404 с.
16. Белл Д. "Прийдешнє постіндустріальне суспільство", К, 2010.
17. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Г.О. Бірта, Ю.Г. Бургу. – К.: «Центр учбової літератури», 2014.
18. Бодріяр, Жан // Філософський енциклопедичний словник. К., 2011.
19. Бурдьє П'єр // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011
20. В. Ковалевський. Луман Ніклас // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.412 ISBN 978-966-611-818-2
21. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування// Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика.К. : Основа, 1998. С. 157–172.
22. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К., 1998.
23. Глобалізація в соціологічному вимірі / НАН України, Ін-т соціології; К., 2011
24. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. К. : ППС, 2002, 2006. 282 с.
25. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навч. посібник / Андрій Дахній. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 488 с.
26. Дольська О. О. Навіщо нам концепт картина світу у ситуації, коли реальність шокує? // Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків, НТУ «ХПІ», 2023 р. С. 23-27.
27. Дольська О.О. Питання метафори соціального простору в контекст руйнації метафізичного мислення // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2017. – № 4. – С. – 79-88.

28. Дольська О.О. Філософія сучасного суспільства / О.О. Дольська. – Харків : НТУ «ХП», 2013.
29. Елвін Тоффлер. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.
30. Еліас Н. Про німців. (ориг. назва: Штудії про німців. Боротьба за владу та генеза габітусу в 19.-20. столітті). К.: «Юніверс», 2010.
31. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: Перун», 2003.
32. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
33. Карл Маркс. До критики політичної економії /
34. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том I. Кн. I.
35. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том III. Ч. I.
36. Класики геополітики: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, А. Мехен, Х. Маккіндер.
37. Кононов І.Ф. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних методологічних пошуків у світовій соціології // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2019. Вип. 42. С. 20-34. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/14852>
38. Кривуля О. М. Філософія: світ – людина – дух: навч. Посібник. Х. : ТОВ «Прометей», 2003.
39. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія XX – XXI століття: навч. посібник / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008.
40. Култаєва М.Д., Прокопенко І.Ф., Радіонова І.О., Троцько І.В. Соціологія глобалізації, Навч. Посібник. Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008.
41. Лісничук О. Валерстайн // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.84.
42. Лук'янець В. С. Сучасний філософський дискурс про методологічну культуру / В.
43. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. I. У полоні Платонових чарів / Пер. з англ. Олександр Коваленко. – К.: «Основи», 1994.
44. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. II. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Пер. з англ. Олександр Буценко. – К.: «Основи», 1994.
45. Поппер Карл. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. – К.: «Абрис», 1994.
46. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. К. : Кондор, 2000.
47. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач: Наталка Бордукова. — Харків : Акта, 2007. 688 с.

48. Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін. Київ: Київський ун-т, 2018.
49. в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
50. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. «Наш Формат», 2019.
51. Фукуяма Френсіс // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011.
52. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/tsyvilizatsiine_perehrestia.pdf
53. Черних Г.А. Особливості застосування З. Бауманом та У. Бекком соціологічних метафор «індивідуалізоване суспільство» та «суспільство ризику» при дослідженні індивідуалізації соціальних практик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. Вип. С. 36-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_3_7
54. Шпенглер О. «Присмерк Європи» .Т. II. Київ., 2011.
55. Шпенглер, Освальд // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
56. Що сказав Фукуяма? // Zbruch, 25.08.2016

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ/НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Курс передбачає виконання індивідуальних робіт: стаття, реферат, есе, участь у конференціях та спеціалізованих семінарах (із написанням тез), робота з оригінальними роботами з філософії тощо. Ці роботи є письмовими і складаються відповідно до вимог.

Вимоги до реферату

Реферат включає: титульний лист, вступ, основну частину, висновок, список літератури.

Предмет, тема, мета роботи повинні бути узгоджені.

Предмет дослідження – це те, що знаходиться в межах об'єкта (предмет визначає тему дослідження).

Мета дослідження визначає те, до чого прагне здобувач у своїх наукових дослідженнях, тобто кінцевий результат роботи (мета повинна корелювати з висновками, отриманими в рефераті).

Структура роботи, назви розділів повинні відображати загальну тему реферату. Зміст реферату обмежується 2-3 главами, які обов'язково поділяються на параграфи чи підрозділи. Назви розділів повинні відображати філософську тематику проблеми.

Метод або методологію проведення роботи доцільно описувати в тому випадку, якщо вони відрізняються новизною або представляють інтерес з точки зору даної роботи. Широко відомі методи тільки називаються.

Результати роботи, які висвітлюються у висновках, описуються точно і інформативно. Наводяться основні теоретичні та експериментальні результати, фактичні дані, виявлені взаємозв'язки і закономірності. При цьому віддається перевага новим результатам і даними, які, на думку автора реферату, мають практичне значення.

Висновки можуть супроводжуватися рекомендаціями, оцінками, пропозиціями, гіпотезами, описаними у вихідному документі.

Особливості тексту реферату

Текст реферату повинен відрізнятися лаконічністю, чіткістю, переконливістю формулювань, відсутністю другорядної інформації.

У тексті реферату слід вживати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових і технічних документів, уникати складних граматичних конструкцій, малопоширених термінів в тексті.

Власні імена (прізвища, найменування організацій, виробів і ін.) наводяться мовою першоджерела. Допускається транскрипція (транслітерація) власних імен або переклад їх на мову реферату з додаванням у дужках при першому згадуванні власного імені в оригінальному написанні.

Таблиці, креслення, малюнки, схеми, діаграми включаються тільки у разі необхідності, якщо вони розкривають основний зміст документа і дозволяють скоротити обсяг реферату.

Обсяг тексту реферату визначається змістом документа (кількістю відомостей, їх науковою цінністю та/або практичним значенням), а також доступністю і мовою реферованого документа (приблизно 20 сторінок друкованого тексту).

Бібліографічна інформація оформлюється згідно з вимогами ВАК України.

Загальні кафедральні вимоги до рефератів

Тематика рефератів і план мають бути узгоджені з викладачем до початку роботи над рефератом.

Не рекомендується:

Вказувати навчальні посібники у списку літератури.

Брати для дослідження занадто широкі теми (вузька тема опрацьовується більш глибоко і детально.).

Використовувати застарілий фактичний матеріал.

Рекомендується:

Звернути увагу на формулювання проблемної ситуації, яка є важливою частиною введення. Будь-яке наукове дослідження проводиться для того, щоб

подолати труднощі в процесі пізнання нових явищ, пояснити раніше невідомі факти або виявити неповноту старих способів пояснення відомих фактів.

Сформулювати мету дослідження коротко, одним реченням, а потім деталізувати в задачах.

Прописати у вступі чому вибрана дана тема, яким чином вона пов'язана з сучасністю і з темою дисертаційного дослідження дисертанта.

Звернути увагу на достатню кількість виносков в рефераті.

Тему роботи вибрати у відповідності зі спеціальністю аспіранта на підставі двох факторів: відповідністю предмета вивчення та інтересом автора.

Багато розкрити одну із філософських проблем науки або філософські основи якоїсь конкретної соціально-гуманітарної проблеми.

Вказувати тільки ті джерела в списку літератури, які були використані в основній частині реферату (не менше десяти).

Оцінювання виконання реферату

Виконання реферату буде оцінюватися за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, правильності, самостійності виконання.

Тематика рефератів для аспірантів

1. Методологія цивілізацій О. Шпенглера, А. Тойнбі і методологія сучасного розуміння цивілізації.
2. Значення поняття *цілісність* для аналізу суспільства в його трансформаційних станах.
3. Теорія структурації Е. Гідденса.
4. Спільні і відмінні риси методологій Е. Гідденса і Н. Лумана у поясненні структури суспільства.
5. Процес інформатизації в концепціях сучасного розуміння суспільства.
6. Методологія вивчення інформаційного суспільства з урахуванням значення засобів мас-медіа.
7. Суспільство ризику. Особливості розвитку, характеристики.
8. Основні показники або загальні критерії розвитку у порівняльному аналізі традиційного, індустріального і постіндустріального суспільства.
9. Концепції постіндустріальної та інформаційного розвитку: порівняльний аналіз.
10. Трансформація вчення К. Маркса про класи в концепції Р. Дарендорфа.
11. Класова модель Е. Гідденса.
12. Особливості соціального конфлікту у програмованому суспільстві.
13. Основні категорії дослідження суспільства А. Турена.
14. Політичне та громадянське суспільство. Значення публічної сфери для становлення громадянського суспільства.
15. Нові технології нагляду та примусу в інформаційному суспільстві.

16. Концепт *дискурс* в транздисциплінарних дослідженнях управління, влади М. Фуко.
17. Технологія спокуси і форми насильства в сучасному суспільстві. Практична та дискурсивна свідомість.
18. Тенденції програмованого суспільства з точки зору його політичної організації. Позиції Ф. Фукуями і С. Хантінгтона в оцінці сучасної моделі розвитку суспільства. Лібералізм: критерії щодо визначення позитивних і негативних ознак лібералізму.
19. Види сучасного прояву влади (у політиці, соціальній сфері, природному середовищі тощо).
20. Феномени соціального детермінізму та антропологічного детермінізму.
21. Значення культури для освітрянських процесів у період деглобалізації.
22. Вплив техно-соціального феномену на зміни в освітньому процесі.
23. Терміни «гіперреальність», «симулякр», «симуляція» в культурі: перехід від наочності до більшої абстрактності.
24. Аналіз значення науково-технічної революції в умовах глобалізації / деглобалізації.
25. Націоналізм публіки та транснаціоналізм еліт.
26. Концепції ідентичності. Ідентичність та автономія культури.

Рекомендована література

1. Luhmann, N. "What ist the case?" and "What is hidden behind it?" – Two sociologies and the theory of society. *Russian Sociological Review*, 6, 3, 100-116.
2. McLuhan M. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. — Toronto : Univ. of Toronto Press, 1962.
3. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. — N.Y. : McGraw Hill. — 1964 с.
4. McLuhan M., Fiore Q. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects*. — N.Y. : Random House, 1967.
5. McLuhan M., Fiore Q. *War and Peace in the Global Village*. — N.Y. : Bantam, 1968.
6. Toulmin S. E. *Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts*. Oxford: Oxford University Press, 1972.
7. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system I. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. — University of California Press, 2011.
8. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system III. The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World -Economy, 1730s - 1840s*. University of California Press, 2011.
9. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system IV. Centrist Liberalism Triumphant, 1789–1914*. University of California Press, 2011.

10. Байме К. фон. Політичні теорії суспільства. К., 2008.
11. Бауман Зигмунт, Леонідас Донскіс Моральна сліпота / Пер. з англ. Олександра Буценка. Київ: «Дух і літера», 2014.
12. Бауман Зигмунт, Плинні часи. Життя в добу непевности / Пер. з англ. Антона Марчинського. Київ: «Критика», 2013.
13. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Пер. з англ. І. Андрущенко, М. Винницький. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
14. Бауман Зигмунт. Етика постмодерну / Пер. з англ. Р. Зимовець, О. Юдін, Д. Король. К.: Port-Royal, 2006. 329 с.
15. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / пер. з нім. Олександра Юдіна. 2-е видання. К.: Nika – Tsentr, 2015. 404 с.
16. Белл Д. "Прийдешнє постіндустріальнє суспільство", К, 2010.
17. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Г. О. Бірта, Ю. Г. Бургу. – К.: «Центр учбової літератури», 2014.
18. Бодріяр, Жан // Філософський енциклопедичний словник. К., 2011.
19. Бурдьє П'єр // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011
20. В. Ковалевський. Луман Ніклас // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.412 ISBN 978-966-611-818-2
21. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування// Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К. : Основа, 1998. С. 157–172.
22. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К., 1998.
23. Глобалізація в соціологічному вимірі / НАН України, Ін-т соціології; К., 2011
24. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. К. : ППС, 2002, 2006. 282 с.
25. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навч. посібник / Андрій Дахній. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 488 с.
26. Дольська О. О. Навіщо нам концепт картина світу у ситуації, коли реальність шокує? // Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків, НТУ «ХП», 2023 р. С. 23-27.
27. Дольська О.О. Питання метафори соціального простору в контекст руйнації метафізичного мислення // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ “ХП”, 2017. – № 4. – С. – 79-88.
28. Дольська О.О. Філософія сучасного суспільства / О.О. Дольська. – Харків : НТУ «ХП», 2013.
29. Елвін Тоффлер. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.
30. Еліас Н. Про німців. (ориг. назва: Штудії про німців. Боротьба за владу та генеза габітусу в 19.-20. столітті). К.: «Юніверс», 2010.

31. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: Перун», 2003.
32. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
33. Карл Маркс. До критики політичної економії /
34. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том I. Кн. I.
35. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том III. Ч. I.
36. Класики геополітики: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, А. Мехен, Х. Маккіндер.
37. Кононов І.Ф. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних методологічних пошуків у світовій соціології // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2019. Вип. 42. С. 20-34. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/14852>
38. Кривуля О. М. Філософія: світ – людина – дух: навч. Посібник. Х. : ТОВ «Прометей», 2003.
39. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навч. посібник / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008.
40. Култаєва М.Д., Прокопенко І.Ф., Радіонова І.О., Троцько І.В. Соціологія глобалізації, Навч. Посібник. Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008.
41. Лісничук О. Валерстайн // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.84.
42. Лук'янець В. С. Сучасний філософський дискурс про методологічну культуру / В.
43. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. I. У полоні Платонових чарів / Пер. з англ. Олександр Коваленко. – К.: «Основи», 1994.
44. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. II. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Пер. з англ. Олександр Буценко. – К.: «Основи», 1994.
45. Поппер Карл. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. – К.: «Абрис», 1994.
46. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. К. : Кондор, 2000.
47. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач: Наталка Бордукова. — Харків : Акта, 2007. 688 с.
48. Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін. Київ: Київський ун-т, 2018.
49. в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
50. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. «Наш Формат», 2019.

51. Фукуяма Френсіс // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011.
52. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/tsyvilizatsiine_perehrestia.pdf
53. Черних Г.А. Особливості застосування З. Бауманом та У. Беком соціологічних метафор «індивідуалізоване суспільство» та «суспільство ризику» при дослідженні індивідуалізації соціальних практик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. Вип. С. 36-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_3_7
54. Шпенглер О. «Присмерк Європи». Т. II. Київ., 2011.
55. Шпенглер, Освальд // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
56. Що сказав Фукуяма? // Zbruch, 25.08.2016

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПОТОЧНОГО, ПРОМІЖНОГО Й ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Організація процедури оцінювання

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді екзамену (40%) та поточного оцінювання (60%).

Поточне оцінювання: участь у дискусіях на практичних заняттях, усні відповіді з проблемних питань, виконання індивідуального завдання (по 20%).

Підсумкова оцінка по дисципліні вираховується як сума балів поточного та підсумкового контролю.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, який передбачає усну відповідь по екзаменаційному білету. Екзаменаційний білет включає два теоретичні питання. Вибір номеру екзаменаційного білету здійснюється випадковим чином. Після отримання білету аспіранти мають можливість підготуватись до відповіді протягом 20 хвилин. Після вислуховування всіх відповідей аспірантів оголошуються оцінки за екзамен та підсумкова оцінка по дисципліні. Підсумкова оцінка вносяться у Відомість обліку успішності. Відомість передається в аспірантуру у день проведення екзамену.

Зразок екзаменаційного білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра: *філософії*

Спеціальність *033 – «Філософія»*

Освітня програма *Філософія*

Навчальна дисципліна *«Філософський аналіз сучасного суспільства»*

Семестр *III*

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Характер знань в концепціях інформаційного суспільства.
2. Міжнародна міграція: тенденції та форми прояву.

Здобувач, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового контролю, має право звернутися до апеляційної комісії у день оголошення результатів оцінювання. Апеляція має бути розглянута на засіданні апеляційної комісії не пізніше наступного дня після її подання. Здобувач, який подав апеляцію, має право бути присутнім при розгляді своєї заяви. Докладно процес апеляції описаний у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wp-content/uploads/sites/43/2024/01/Polozhennya_pro_organizatsiyu_osvitnogo_protseesu_29_11_2023.pdf).

Екзаменаційні питання для складання іспиту

1. Структурація та структура в концепції суспільства Е. Гідденса.
2. Автопоезис та самоорганізація системи (Н. Луман).
3. Вектори методологій вивчення інформаційного суспільства за «географічними» ознаками.
4. Характеристики традиційного, індустріального і постіндустріального суспільства.
5. Характер знань в концепціях інформаційного суспільства.
6. Спільне та відмінне в методологіях К. Маркса і Д. Белла при описі суспільства.
7. Характер соціальної нерівності у суспільстві ризику.
8. Основні положення діалектичної теорії соціального конфлікту Р. Дарендорфа.
9. Програмоване суспільство та визначення в ньому класової приналежності.
10. Зіткнення цивілізацій. Культурні розломи (С. Хантінгтон).
11. Формаційна концепція К. Маркса: основні ідеї для XXI ст.
12. Громадянське суспільство: ідеї Г. Гегеля, К. Маркса, Ю. Габермаса.
13. Характер взаємодії громадянського і політичного суспільств. Влада у громадянському суспільстві.
14. Дисциплінарне суспільство і дисциплінарна влада (М. Фуко). Організація соціальних просторів у дисциплінарному суспільстві.
15. Соціальна теорія П. Бурдйю: основні форми капіталу
16. Когерентний режим розвитку освіти і суспільства. Категорії, що сприяють розгляду людини в контексті освітянської практики.
17. Технологічні детермінанти (техніка, процес розподілу праці в суспільному виробництві тощо) як особливе джерело розвитку суспільства.
18. Нові цінності та переломи у цивілізаційному розвитку.
19. Джерела ідентичності. Концепції ідентичності.
20. Економічна глобалізація як становлення фундаменту світового мега-суспільства.
21. Системно-структурний характер організації суспільства
22. Цивілізаційний підхід: ідеї до XXI ст.
23. Прояви та тенденції культурної глобалізації. Етноси, нації та національні відносини.
24. Світоглядні перспективи нової цивілізації в контексті ціннісного дискурсу.
25. Формування техніко-технологічної цивілізації: проблеми, ризику, кризи.
26. Передумови формування світових цивілізацій: виклики XXI ст.
27. Філософія глобального розвитку подій: погляд у майбутнє.
28. Мегатенденції розвитку на локальному, національному та світовому рівнях.
29. Світ-система (І. Валлерстайн): основні категорії.
30. Темпоральні характеристики глобалізації.

31. Міжнародна міграція: тенденції та форми прояву.
32. Еволюція геополітичної думки.
33. Світоглядні перспективи планетарної цивілізації.
34. Програмоване суспільство, його політична організація.
35. Загальнозначуща цінність техніки (основні філософські концепції).
36. Культура і цивілізація: основні концептуальні ідеї диференціювання.

Матеріали для підготовки

Основна література

1. Luhmann, N. “What ist the case?” and “What is hidden behind it?” – Two sociologies and the theory of society. *Russian Sociological Review*, 6, 3, 100-116.
2. McLuhan M. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. — Toronto : Univ. of Toronto Press, 1962.
3. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. — N.Y. : McGraw Hill. — 1964 с.
4. McLuhan M., Fiore Q. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects*. — N.Y. : Random House, 1967.
5. McLuhan M., Fiore Q. *War and Peace in the Global Village*. — N.Y. : Bantam, 1968.
6. Toulmin S. E. *Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts*. Oxford: Oxford University Press, 1972.
7. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system I. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. — University of California Press, 2011.
8. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system III. The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World -Economy, 1730s - 1840s*. University of California Press, 2011.
9. Wallerstein, Immanuel Maurice. *The modern world-system IV. Centrist Liberalism Triumphant, 1789–1914*. University of California Press, 2011.
10. Байме К. фон. *Політичні теорії суспільства*. К., 2008.
11. Бауман Зигмунт, Леонідас Донскіс *Моральна сліпота* / Пер. з англ. Олександра Буценка. Київ: «Дух і літера», 2014.
12. Бауман Зигмунт, Плинні часи. *Життя в добу непевности* / Пер. з англ. Антона Марчинського. Київ: «Критика», 2013.
13. Бауман Зигмунт. *Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства* / Пер. з англ. І.Андрущенко, М.Винницький. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 109 с.
14. Бауман Зигмунт. *Етика постмодерну* / Пер. з англ. Р.Зимовець, О.Юдін, Д.Король. К.: Port-Royal, 2006. 329 с.

15. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / пер. з нім. Олександра Юдіна. 2-е видання. К.: Nika – Tsentr, 2015. 404 с.
16. Белл Д. "Прийдешнє постіндустріальнє суспільство", К, 2010.
17. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Г.О. Бірта, Ю.Г. Бургу. – К.: «Центр учбової літератури», 2014.
18. Бодріяр, Жан // Філософський енциклопедичний словник. К., 2011.
19. Бурдьє П'єр // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011
20. В. Ковалевський. Луман Ніклас // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.412 ISBN 978-966-611-818-2
21. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування// Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика.К. : Основа, 1998. С. 157–172.
22. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К., 1998.
23. Глобалізація в соціологічному вимірі / НАН України, Ін-т соціології; К., 2011
24. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. К. : ППС, 2002, 2006. 282 с.
25. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ-ХХ ст.: навч. посібник / Андрій Дахній. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 488 с.
26. Дольська О. О. Навіщо нам концепт картина світу у ситуації, коли реальність шокує? // Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків, НТУ «ХПІ», 2023 р. С. 23-27.
27. Дольська О.О. Питання метафори соціального простору в контекст руйнації метафізичного мислення // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2017. – № 4. – С. – 79-88.
28. Дольська О.О.Філософія сучасного суспільства / О.О. Дольська. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013.
29. Елвін Тоффлер. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.
30. Еліас Н. Про німців. (ориг.назва: Штудії про німців. Боротьба за владу та генеза габітусу в 19.-20. столітті). К.: «Юніверс», 2010.
31. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: Перун», 2003.
32. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
33. Карл Маркс. До критики політичної економії /
34. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том І. Кн. І.
35. Карл Маркс. Капітал. Критика політичної економії. Том ІІІ. Ч. І.
36. Класики геополітики: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, А. Мехен, Х. Маккіндер.

37. Кононов І.Ф. Ідеї Ульріха Бека в контексті сучасних методологічних пошуків у світовій соціології // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2019. Вип. 42. С. 20-34. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/14852>
38. Кривуля О. М. Філософія: світ – людина – дух: навч. Посібник. Х. : ТОВ «Прометей», 2003.
39. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навч. посібник / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008.
40. Култаєва М.Д., Прокопенко І.Ф., Радіонова І.О., Троцько І.В. Соціологія глобалізації, Навч. Посібник. Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008.
41. Лісничук О. Валерстайн // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.84.
42. Лук'янець В. С. Сучасний філософський дискурс про методологічну культуру / В.
43. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. І. У полоні Платонових чарів / Пер. з англ. Олександр Коваленко. – К.: «Основи», 1994.
44. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т. II. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Пер. з англ. Олександр Буценко. – К.: «Основи», 1994.
45. Поппер Карл. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. – К.: «Абрис», 1994.
46. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. К. : Кондор, 2000.
47. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач: Наталка Бордукова. — Харків : Акта, 2007. 688 с.
48. Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін. Київ: Київський ун-т, 2018.
49. в гідності й політика скривдженості. «Наш Формат», 2020.
50. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. «Наш Формат», 2019.
51. Фукуяма Френсіс // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.:Парламентське видавництво, 2011.
52. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/tsyvilizatsiine_perehrestia.pdf
53. Черних Г.А. Особливості застосування З. Бауманом та У. Беком соціологічних метафор «індивідуалізоване суспільство» та «суспільство ризику» при дослідженні індивідуалізації соціальних практик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. Вип. С. 36-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_3_7
54. Шпенглер О. «Присмерк Європи» .Т. II. Київ., 2011.

55. Шпенглер, Освальд // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
56. Що сказав Фукуяма? // Zbruch, 25.08.2016

Додаткова література

- Baudrillard J. De la seduction / J. Baudrillard. – Paris, 1979. – 243 p.
- Baudrillard J. In the Shadow of the Silent Majorities (Semiotext(e) / Foreign Agents) / J. Baudrillard. – New York, 1994. – 128 p.
- Lyotard J.-F. The Postmodern Condition a Report on Knowledge / Jean-François Lyotard ; [translated by Geoff Bennington and Brian Massumi Foreword by Fredric Jameson]. – Minneapolis : Minesota Press, 1988. – 110 p.
- Piore M. J., Sabel Ch. F. The Second Industrial Divide / M. J. Piore, Ch. F. Sabel. – New York, 1986. – 368 p.
- Sabel Charles F. Work and Politics: The Division of Labour in Industry. Cambridge Studies in Modern Political Economies / Charles F. Sabe. L – Cambridge, 1984. – 320 p.
- Stehr N. Knowledge Societies / N. Stehr. – London, 1994. – 291 p.
- Zuboff S. In The Age Of The Smart Machine: The Future Of Work And Power / S. Zuboff. – New York, 1989. – 468 p.

Інформаційні ресурси

- <http://library.kpi.kharkov.ua/uk>
- <https://repository.kpi.kharkov.ua/home>
- <https://www.filosof.com.ua>
- <https://nrat.ukrintei.ua/pro-naczionalnyj-repozytarij/>